

# РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Т.Г. БОНДАРУК,  
д.е.н., доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

## Особливості управління місцевими фінансами в Україні

*Проведено дослідження особливостей управління місцевими фінансами в Україні, встановлено причини його низької ефективності, обґрунтовані пропозиції щодо застосування дієвих інструментів підвищення якості управління місцевими фінансами в сучасних умовах.*

*Проведено исследование особенностей управления местными финансами в Украине, установлены причины его низкой эффективности, обоснованы предложения о применении действенных инструментов повышения качества управления местными финансами в современных условиях.*

*The research of peculiarities of local finances administration in Ukraine is carried out, reasons of its low effectiveness are established, as well as proposals as for the use of effective instruments of rise of local finances administration at present stage are grounded.*

**Постановка проблеми.** Існує чимало проблем, що стосуються управління територіями, які не вирішуються лише фінансовими методами. Це насамперед проблеми економічного розвитку територій. Практика свідчить, що досить часто прораховки керівництва, зокрема місцевого, у фінансовій політиці пояснюються передусім слабкокваліфікованим управлінням, слабкою підготовкою керівного складу тощо. При цьому в процедурах управлінського регулювання залишається багато бюрократичних перешкод, що стає на заваді ефективному формуванню та використанню місцевих фінансових ресурсів.

**Аналіз досліджень та публікацій з проблеми.** Різномічні аспекти окресленої проблематики знайшли відображення у працях таких вчених, як С. Буковинський [1], С. Слу-

хай [2], В. Федосов [3] та ін. Проте необхідність більш детального аналізу особливостей управління місцевими фінансами в Україні та обґрунтування можливих шляхів його покращення за відсутності у сучасній економічній літературі комплексних аналогічних досліджень спонукали звернутись до розгляду зазначеної проблематики.

**Метою статті** є дослідження пріоритетів стратегії управління системою місцевих фінансів, визначення її ефективності, ролі й напрямів оптимізації в сучасних умовах.

**Виклад основного матеріалу.** Підвищення ефективності управління місцевими фінансами насамперед залежить від ефективного функціонування органів місцевого самоврядування. Тому обґрунтуємо методичні положення формування ефективної системи місцевого самоврядування, в основу якої має бути покладено створення сприятливих умов для переходу економіки регіону до повноцінних ринкових відносин, що стимулюють розвиток виробництва, наповнення ринку товарами, які найповніше задовольняють потреби громадян, що забезпечує гармонійний, соціально спрямований розвиток територій. У процесі створення необхідних умов для розвитку територій повинні брати участь не тільки державні органи влади, а й органи місцевого самоврядування. Досягнення поставлених цілей розвитку стає можливим при об'єднанні зусиль всіх органів управління у виконанні завдань підвищення ефективності функціонування територій на основі ефективно функціонуючої системи місцевого самоврядування, що дає змогу підвищити рівень регіональної економіки і показники соціально-економічного розвитку країни в цілому.

## РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

При цьому на державному рівні ключовими є такі завдання: стимулювання діяльності органів місцевого самоврядування; розширення напрямів для залучення фінансових ресурсів на територію адміністративних одиниць; визначення існуючих організаційних обмежень; удосконалення правового регулювання.

На рівні органів регіонального управління для створення умов щодо підвищення ефективності місцевого самоврядування необхідно вирішити такі питання, як: зростання конкурентоспроможності на території адміністративної одиниці; зниження рівня соціальної напруженості; підвищення рівня довіри населення до органів місцевого самоврядування; створення нових робочих місць; підвищення відповідальності за реалізацію управлінських рішень; зростання рівня інформатизації; створення спеціальних рад з розвитку територій.

На рівні органів місцевого самоврядування необхідно виконати такі основні завдання: зростання якості послуг; зниження ціни на соціальне обслуговування громадян; розміщення коштів громадян в пріоритетних проектах адміністративно-територіальних одиниць; підвищення поінформованості населення територій про діяльність органів місцевого самоврядування; публікація річного фінансового звіту в засобах масової інформації; публікація річного, щоквартального звітів про виконану роботу; доведення інформації про цілі діяльності і завдання органів місцевого самоврядування до громадян.

Перелічені завдання свідчать, що на рівні держави необхідні для реалізації заходи щодо розвитку адміністративних утворень мають більш загальний характер, на рівні регіональних органів – пропонуються уточнені завдання, на рівні місцевого самоврядування завдання характеризуються цілеспрямованістю з урахуванням особливостей розвитку територій.

Таким чином, для створення ефективно функціонуючої системи місцевого самоврядування необхідно подолати стереотипи, що склалися на усіх рівнях влади, за умови підвищення відповідальності за ухвалені рішення на кожному рівні. При цьому вирішення оперативних питань не повинні переважувати над стратегічними цілями [4], а моделювання процесу регіонального управління має бути послідовним механізмом, орієнтованим на взаємодію органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання – учасників ринкових відносин при адаптації до чинників зовнішнього середовища. Реалізація цього механізму повинна включати такі етапи:

- ідентифікація цілей розвитку;
- визначення учасників розвитку економіки регіону;
- виявлення наявних ресурсів;
- деталізація ухвалених рішень при відображенні зв'язків основних елементів регіональної структури з результатами.

При цьому ідентифікація цілей передбачає визначення найперспективніших напрямів розвитку з урахуванням тенденцій, що склалися, та особливостей функціонування всіх суб'єктів господарювання, що беруть участь у цьому процесі [5, с. 51]. Як правило, цілями розвитку економіки регіону мають бути: зростання конкурентоспроможності організа-

цій, галузей регіону; підвищення ефективності функціонування соціальних об'єктів регіону; збільшення кількості робочих місць; поліпшення демографічної ситуації; підвищення рівня культури населення певної території; зростання заробітної плати і підвищення пенсій.

З метою досягнення оптимального результату в процесі розвитку економіки регіону стає необхідним залучення до процесу управління органів місцевого самоврядування, а також керівництва основних підприємств регіону і населення. Такий підхід дасть змогу врахувати потреби всіх учасників регіонального розвитку і створить необхідні передумови для подальших взаємовідносин.

Важливим є пошук фінансових ресурсів для досягнення намічених цільових орієнтирів. При цьому необхідно здійснювати аналіз як власних ресурсів регіону, так і пошук потенційних джерел їх залучення. Для досягнення позитивного результату кошти місцевого бюджету мають використовуватися як у фінансовому забезпеченні регіональних програм так і в проектах розвитку. Це дасть змогу задіяти більший обсяг інвестиційних ресурсів до таких проектів і створити сприятливий імідж для певної території. При цьому роль органів місцевого самоврядування має полягати у підвищенні гарантованості повернення коштів інвесторів при здійсненні ними фінансових вкладень.

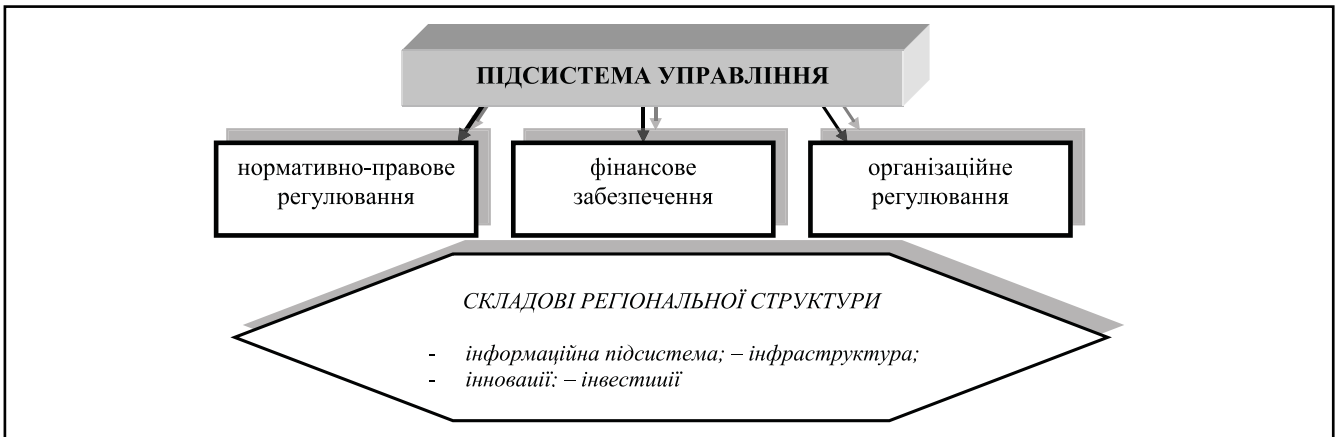
Зазначимо, що короткотермінові інвестиційні ресурси є як прибутковими, так і ризикованими. Проте при формуванні дієвого механізму фінансової забезпеченості залучення інвестицій на короткий термін дасть змогу підсилити конкурентні переваги території. Отже, органами місцевого самоврядування повинні бути створені необхідні умови, які сприятимуть стимулюванню інвесторів для вкладення їх коштів в економіку регіону.

Роль органів місцевого самоврядування має полягати у підвищенні їх значення в загальній системі управління [6, с. 152]. Оскільки органи місцевого самоврядування є найбільш близькими до проблем населення, саме на них повинні бути покладені функції деталізації ухвалених рішень. При цьому узгодженість вживаних заходів має стати обов'язковою умовою сформованої концептуальної моделі розвитку місцевих бюджетів з врахуванням потреб регіональної економіки.

У зв'язку з цим для розвитку територій є необхідним комплексне виконання завдань підвищення ефективності функціонування місцевих фінансів. При цьому слід врахувати основні складові місцевої структури: підсистему управління, інформаційну підсистему, інфраструктуру, інновації та інвестиції.

На рис. представлена схема, яка показує підсистему управління та елементний склад регіональної структури.

Комплексний підхід дасть змогу вирішувати наявні проблеми, розглядаючи економіку території як єдиний механізм. Визначивши цільові орієнтири і тактичні завдання в процесі реформування регіональної економіки на основі аналізу особливостей розвитку території, стає можливим впорядкування управлінських заходів з урахуванням підвищення ефективності функціонування кожної зі складових місцевої структури.



### Підсистема управління та елементний склад регіональної структури

Організаційне регулювання має визначати напрями діяльності як в поточному періоді, так і в стратегічній перспективі, які є найраціональнішими в процесі досягнення цільових орієнтирів розвитку. Організаційне регулювання є невід'ємною складовою підсистеми управління, оскільки сприяє формуванню організаційних положень взаємодії різних органів управління і суб'єктів господарювання, які беруть участь в розвитку економіки території, що позитивно впливає і на розвиток місцевих фінансів. На сьогодні організаційне регулювання здійснюється на недостатньо високому рівні, що стримує ефективність управлінських заходів. У зв'язку з цим підвищення ефективності реалізації організаційного регулювання матиме позитивний вплив на зростання показників соціально-економічного розвитку регіональної економіки та наповненні місцевих бюджетів.

Однією з найважливіших складових розвитку території є фінансова забезпеченість економіки регіону. Нині відбувається постійне зниження обсягу коштів, що виділяються з бюджетів вищого рівня, для підтримки як соціально, так і економічно значущих об'єктів. Такий підхід зумовлює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування суб'єктами господарювання. При цьому має відбуватися скорочення контрольної функції за розвитком таких підприємств з боку держави. Однак державні органи влади як і раніше стримують самостійність суб'єктів господарювання, створюючи своєрідні обмеження. Такі заходи породжують недовіру різних суб'єктів господарювання до влади. Перш за все для вирішення таких питань необхідно кардинально переглянути наявні пріоритети і перехід на нові методи господарювання з орієнтуванням на виконання соціальних завдань і задоволення конкретних потреб споживачів.

Метою державної регіональної політики регулювання саморозвитку територій є створення умов для всебічного, збалансованого їх розвитку, усунення основних територіальних диспропорцій. Політика щодо підтримки регіонального розвитку має спрямовуватися на активізацію всього ресурсного потенціалу як основи зміцнення конкурентності територій, має стати ключовим фактором регіональної політики.

Фундаментом регіонального саморозвитку має стати самостійність регіонів щодо визначення цілей свого розвитку та можливості фінансування заходів для їхньої реалізації передусім за рахунок власних джерел та залучених інвестицій. Йдеться про те, що основою політики економічного зростання на місцевому рівні має стати раціональне використання трудового потенціалу та виробничих ресурсів, максимальне сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, забезпечення раціонального використання навколишнього середовища.

Іншою складовою регіональної структури є сформована на території інфраструктура. Відзначимо, що наявні об'єкти інфраструктури не можуть бути використані повною мірою через високий показник зносу. Проте відсутність достатніх фінансових ресурсів перешкоджає будівництву нових об'єктів інфраструктури в короткі терміни. Таким чином, відбувається постійне відставання в забезпеченості адміністративно-територіальних одиниць необхідними об'єктами інфраструктури. У цих умовах досягнуті результати не виправдовуються повною мірою, а намічені орієнтири розвитку стають важко досяжними. Для вирішення цих проблем при формуванні програмних заходів з боку органів місцевого самоврядування необхідно виділяти більший обсяг фінансових ресурсів для створення необхідної інфраструктури. При залученні коштів інвесторів органи місцевого самоврядування повинні брати участь в реалізації таких проектів або програм. До того ж доцільно проводити тендери, які дають змогу залучати фінансові ресурси з інших джерел.

Варто наголосити, що розвиток інфраструктури сприяє розширенню не лише міжтериторіальної і внутрішньотериторіальної співпраці, а й підвищенню ефективності функціонування території в цілому. Проте складність полягає в тому, що адміністративно-територіальні одиниці мають різні показники розвитку і неоднаковий рівень фінансового забезпечення, що накладає деякі обмеження на розміщення об'єктів інфраструктури на їхній території. У зв'язку з цим необхідно здійснити аналіз територіальних особливостей і розробку на цій основі критеріїв оцінки потенційних можливостей і перспектив тієї або іншої адміністративно-територіальної одиниці.

## РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таким чином, враховуючи потенціал території, стає можливим створення й ефективне використання об'єктів інфраструктури при оптимізації ресурсів, що сприятиме підвищенню соціально-економічної ефективності функціонування всіх учасників ринку. У зв'язку з цим діяльність інфраструктури, як однієї з основних складових регіональної структури допоможе надалі ухвалювати ефективні управлінські рішення, орієнтовані на вдосконалення діяльності окремих суб'єктів господарювання, території в цілому. Детальніший аналіз елементного складу регіональної структури дасть змогу створити необхідні умови для вирівнювання територій, що становить підґрунтя для формування ефективної системи місцевого самоврядування.

Інформаційна підсистема також є складовою регіональної структури. При цьому основним завданням цієї підсистеми є не тільки отримання і обробка необхідної інформації про об'єкт дослідження, але й формування інформаційної бази, що дозволяє використовувати наявні дані для подальшого розвитку. Основною властивістю такої бази мають бути постійне оновлення інформації та її доступність, що дасть змогу значно скоротити ресурси, що витрачаються на пошук і обробку інформації. На сьогодні ефективного функціонування інформаційної підсистеми стримується через відсутність дієвого механізму передачі інформації. Для подальшого ефективного функціонування суб'єктів господарювання як усередині території, так і поза її межами розвиток інформаційної підсистеми є обґрунтованим. Крім того, при формуванні єдиної бази забезпеченості територій стає можливим налагодження швидшими темпами міжтериторіальних взаємовідносин, що сприятиме зростанню показників соціально-економічного розвитку країни.

При аналізі елементного складу регіональної структури також необхідно враховувати вплив інноваційної діяльності на процеси, що відбуваються. Зауважимо, що в країнах Заходу потенціал території визначається здебільшого кількістю інноваційно активних підприємств в регіоні. У нашій країні поки що не створені необхідні умови для зростання інноваційної активності організацій, що пояснюється такими головними причинами:

- недостатністю суб'єктів господарювання у напрямі фінансової підтримки науково-технічних розробок і застосування нових технологій;
- низьким рівнем конкурентоспроможності вітчизняних підприємств;
- відсутністю ефективної стратегії розвитку інноваційних процесів;
- низьким рівнем заробітної плати фахівців в різних сферах діяльності;
- неефективністю правового регулювання інноваційної діяльності.

Розв'язання перелічених проблем сприятиме подоланню негативних тенденцій у напрямку активізації інноваційної діяльності на підприємствах. При цьому саме на рівні держа-

ви і органів місцевого самоврядування мають бути визначені основні положення, які стимулюють інноваційний розвиток. Таким чином, стримування розвитку інноваційних процесів на території регіонів не тільки уповільнює їх розвиток, знижує ефективність вирівнювання територій, але й гальмує формування ефективної системи місцевого самоврядування.

Зазначимо, що інноваційні процеси, які відбуваються на території країни, регіону, суб'єкта господарювання, не можна розглядати відокремлено від інвестиційної діяльності. При цьому слід пам'ятати, що інвестиції також є складовою місцевої структури і впливають на розвиток економіки регіону. Тому при визначенні рівня інноваційної активності об'єкта доцільно враховувати і ступінь його інвестиційної привабливості. На сьогодні в нашій країні не існує прямої залежності між інноваційною діяльністю та інвестиційною забезпеченістю суб'єктів господарювання.

### Висновки

Таким чином, при формуванні ефективного механізму залучення інвестиційних коштів слід брати до уваги всі складові місцевої структури. Так, для підвищення ефективності інвестиційної діяльності на території регіону передусім необхідно здійснювати дієве нормативно-правове регулювання і оптимізацію організації інвестиційних процесів. Крім цього, стає обов'язковою безпосередня участь держави в інвестиційних проектах.

Для того щоб взаємодія органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання була дієвою, участь держави має здійснюватися на паритетних умовах при заздалегідь окреслених параметрах. На розвиток інвестиційної діяльності також впливає ефективна інфраструктура, яка відповідає сучасним вимогам ринку. Відсутність об'єктів інфраструктури не лише уповільнює процеси виробництва, але й стримує інвестиційну активність потенційних інвесторів. Неможливість своєчасного отримання інформації також справляє негативний вплив на інвестиційну привабливість об'єктів регіональної економіки. У зв'язку з цим всі наведені складові регіональної структури мають розглядатися як єдиний механізм, а зміна однієї з них зумовлює перетворення всієї системи.

Таким чином, концептуальний підхід до виконання завдання підвищення рівня управління місцевими фінансами дасть змогу створити необхідні умови для формування ефективної системи місцевого самоврядування.

### Література

1. Буковинський С. Концептуальні засади управління бюджетними коштами в Україні / Буковинський С. // Фінанси України. – 2004. – №5. – С. 24–33.
2. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів / С.В. Слухай, О.В. Гончаренко // Фінанси України. – 2006. – №7. – С. 12–20.
3. Федосов В.М. Бюджетний менеджмент: підручник / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Л.Д. Сафонова та ін. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.

4. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики: [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/275/19893/13/>

5. Коваленко Л.О. Управління бюджетними ресурсами регіону /

Л.О. Коваленко // Фінанси України. – 2002. – С. 51.

6. Максюта А.А. Фінансово-бюджетна складова системи державного управління і місцевого самоврядування / А.А. Максюта // Наукові праці НДФІ. – 2005. – Вип. 3. – С. 152.

О.В. МАДЖАРА,  
викладач, Ужгородський національний університет

## Сучасні тенденції інноваційного розвитку промислових підприємств Закарпатської області

*У статті розглядаються особливості впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння нових видів продукції у промисловості Закарпатської області, здійснено порівняльний аналіз кількості інноваційноактивних підприємств за видами економічної діяльності, зроблено оцінку розподілу фінансування інноваційної діяльності у промисловості регіону.*

*В статье рассматриваются особенности внедрения прогрессивных технологических процессов и освоения новых видов продукции в промышленности Закарпатской области, осуществлен сравнительный анализ количества инновационно активных предприятий по видам экономической деятельности, произведена оценка распределения финансирования инновационной деятельности в промышленности региона.*

*In the article the features of introduction of progressive technological processes and mastering of new types of products are examined in industry of the Transcarpathian area, the comparative analysis of amount of innovative-active enterprises after the types of economic activity, the estimation of distribution of financing of innovative activity is done in industry of region.*

**Постановка проблеми.** Кризові явища в Україні залишили вагомий слід у розвитку інноваційної діяльності підприємств усіх форм власності. Єдиний напрям, що може вплинути на фінансово-економічний стан та вивести підприємства на якісно новий рівень господарювання на ринку збуту, – це перспективне, раціональне і ефективне впровадження інновацій з першочерговою орієнтацією на стимулювання внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного виробництва, а також відповідно до наявних вимог і бажань пересічного українця.

Повноцінне функціонування в сучасному ринковому середовищі неможливе без здійснення інноваційної діяльності, тому нагальною є потреба в подоланні кризових явищ в економіці України та всіх регіонах держави, забезпечення збалансованого інноваційного розвитку всіх галузей, оновлення основних фондів та створення додаткових робочих місць,

а також стимулювання попиту та збільшення експортного потенціалу. Необхідною умовою здійснення вище вказаних процесів є створення відповідного середовища для введення інноваційної моделі розвитку підприємств.

Постійна орієнтація на підвищення конкурентоспроможності шляхом покращення якості продукції, мінімізації запасів товарно-матеріальних ресурсів, гнучкості та мобільності технологічних процесів вимагає від підприємств запровадження інновацій, здійснення адаптованих до ринкових умов техніко-технологічних інноваційних перетворень. Однак обмеженість власних ресурсів, розкрупнення підприємств в процесі приватизації, що супроводжується в багатьох випадках руйнуванням інноваційної інфраструктури, незацікавленість нових власників в запровадженні інновацій призводить до зниження темпів інноваційної діяльності по всіх регіонах України.

**Аналіз досліджень та публікацій з проблеми.** Сутності розвитку та прикладним аспектам інноваційної діяльності різних видів підприємств присвячена ціла низка наукових досліджень та публікацій українських та зарубіжних вчених-економістів: О. Водачкової, О.І. Дачій, Г.Д. Ковальова, М.Х. Корецького, О.О. Лапко, Р.О. Фатхутдінова, О.І. Пригожина та інші. Питання дослідження інноваційного розвитку регіону відображені в наукових статтях О.Я. Голубки, Б.І. Дяченка, М.А. Лендела, К.М. Хаустової, Н.М. Надь та інших.

**Метою статті** є здійснення аналізу інноваційної діяльності та інноваційного розвитку регіону, а також оцінка сучасних тенденцій розвитку інноваційно активних підприємств промисловості та розгляд особливостей фінансування інноваційного розвитку Закарпатської області.

**Виклад основного матеріалу.** Сучасні умови господарювання та стрімкий розвиток науково-технічного прогресу створюють для більшості ринкових суб'єктів середовище високої конкуренції, що має особливий вплив на сутність усіх економічних процесів, що відбуваються на промислових підприємствах. Саме такі перетворення вимагають від підприємств здатності формувати конкурентні переваги, як у сфері виробництва товарів, так і в сфері їх просування на ринок, завдяки впровадженню інновацій – суттєво нових методів і